

Främja skrivkunskaper i de allra tidigaste skolåren

Skolforskningsinstitutets systematiska forsknings-sammanställningar är i första hand till för forskollärare och lärare. De riktar sig också till beslutsfattare som på olika sätt kan främja goda förutsättningar för en undervisning på vetenskaplig grund. Sammanställningarna har även en given plats i olika utbildningssammanhang, inte minst på lärarutbildningarna.

I denna översikt sammanställs forskning om hur verksamma i de tidigaste skolåren kan utforma och genomföra undervisning som främjar elevers skrivutveckling.

Att främja skrivkunskaper för elever på olika kunskapsnivåer

Att lära barn och elever att skriva i tidig ålder är en av skolans viktigaste uppgifter. Att skriva är centralt för att nå skolans mål, liksom för den egna identitetsutvecklingen och för att på sikt kunna delta i arbetsliv och samhälle.

Vad är syftet med översikten?

Översiktens syfte är att visa hur lärare i de tidigaste skolåren kan utforma och genomföra undervisning som främjar elevers skrivutveckling, i helklass eller i mindre grupper.

Vad har vi studerat?

Studierna som ingår i översikten har undersökt metoder och arbetssätt i den tidiga skrivundervisningen. Översikten svarar på frågeställningarna:

- Vilka undervisningsmetoder och arbetssätt ger goda resultat avseende skrivutveckling för elever i årskurs F-3?
- Vilka av dessa undervisningsmetoder visar sig vara särskilt betydelsefulla för elever som behöver mer stöd än det som ges i den ordinarie undervisningen?

Vilka är de huvudsakliga resultaten?

Översikten lyfter fram vikten av en balanserad skrivundervisning som genomsyras av ett helhetstänkande, där texters syfte, mottagarperspektiv och språkliga uttryck samspelar. Genom analyser av studiernas resultat har fem övergripande kategorier utkristalliserats:

- Samtal om text.
- Explicit skrivstrategiundervisning.
- Meningsfulla kontexter.
- Explicit stavningsundervisning.
- Mångsidig handskriftsundervisning.

Översikten visar att undervisning där elever skriver hela texter fungerar väl redan i tidig skolålder, även om eleverna ännu inte hunnit utveckla grundläggande skrivkunskaper i så hög grad. Textskapandet behöver samspela med explicit undervisning i handskrift, stavning och ordförråd.

Det finns ett starkt stöd i forskningen för betydelsen av explicit skrivstrategiundervisning, främst genom undervisningsupplägget SRSD.

Balanserad undervisning

Vi har i översikten använt texttriangeln som modell för skrivande, för att understryka att undervisningen bör utformas för att stötta elever i att utveckla olika aspekter av skrivande, och kunskaper om en texts olika nivåer. I slutsatserna betonas samspelet mellan undervisning på olika textnivåer.

Undervisning för att utveckla exempelvis handskrift, stavning och ordval behöver relateras till frågor om textens övergripande syfte. På så sätt kan språkliga och skrivtekniska val motiveras för eleverna. Genom att tydliggöra textens syfte skapas ett meningsfullt sammanhang för eleverna, där de kan arbeta med textens olika nivåer.

Att stötta elever i behov av stöd

Översikten visar att alla elever behöver en balanserad skrivundervisning där olika aspekter av textskrivande adresseras. Resultaten visar dock att elever i behov av stöd kan behöva intensifierad undervisning, och att explicit undervisning är särskilt betydelsefull. Vi vill betona att undervisningen för elever i behov av stöd inte enbart ska fokusera på grundläggande färdighetsträning.

Översikten visar att explicit undervisning i stavning, ordförståelse och grammatik är viktigt för elever i behov av stöd. Det finns en särskild potential i lekfull dramatisering, som ett sätt att konkretisera och skapa förståelse för texters framställning och mottagarperspektiv

Vikten av multimodalitet

Studierna lyfter fram vikten av multimodalitet i undervisningen, att eleverna till exempel får skapa bryggor mellan bilder och skrivande, och att bokstäver utforskas genom bilder, text, ljud, känsel och rörelse. Digitala lärverktyg kan vara ett stöd i skrivundervisningen, men balansen mellan att lära sig att skriva med papper och penna och med stöd av digitala lärverktyg är viktig.

Att skriva för att lära

Skrivande och skrivutveckling kopplas ofta ihop med svenska och svenska som andraspråk, men skrivande är betydelsefullt inom andra av skolans ämnen. Översikten ger exempel på olika undervisningsstrategier som bidrar till ämnesbaserad skrivutveckling redan i tidiga skolår. Det framkommer dock att det inte har forskats lika mycket på skrivande inom specifika ämnen som på generiskt skrivande.

Hur kan resultaten användas?

Vi vill uppmuntra lärare, gärna tillsammans i arbetslagen, att omsätta och anpassa den undervisning som tas upp i studierna i översikten. Med resultaten från översikten menar vi att lärare och andra verksamma får ett underlag för att kunna göra medvetna didaktiska val. Översikten ger uppslag för att kunna genomföra en balanserad skrivundervisning som främjar stavnings-, handskrifts- och textkunskaper för elever i de tidigaste skolåren. I översikten finns ett antal reflektionsfrågor som kan användas i det gemensamma arbetet.

Vilka studier ingår?

Översikten är en sammanställning av 34 praktiktäna studier som har genomförts i olika länder. Studierna bygger på både kvantitativa och kvalitativa forskningsmetoder. Flera studier är interventionsstudier som jämför olika sätt att utforma undervisningen. Andra är kvalitativa och syftar till att ge en ökad förståelse av hur en viss typ av undervisning påverkar elevernas lärande och utveckling.

Vad gör Skolforskningsinstitutet?

Skolforskningsinstitutet verkar för att undervisningen i förskolan och skolan bedrivs på vetenskaplig grund. Det gör vi genom att

- sammanställa forskningsresultat
- fördela forskningsbidrag för praktiktäna forskning.

Projektgruppen

Våra systematiska forskningssammanställningar genomförs i projektform. I projektgruppen ingår både externa forskare med särskild ämneskompetens inom översiktens område och medarbetare vid institutet. Externa granskare, såväl forskare som lärare och medarbetare vid Skolverket och SPSM, har bidragit med värdefulla synpunkter.